

Павло Ткачук
Львів (Україна)

ВІЙСЬКОВЕ БУДІВНИЦТВО В УКРАЇНІ ДОБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Головним змістом першого етапу військового будівництва в Україні стала українізація частин російської армії, процес якої розгорнувся досить широко. Деякі історики, зокрема галичанин З. Стефанів, вважають, що він охопив півтора мільйона українських вояків, об'єднаних у полки, дивізії, корпуси. За підрахунками київського історика Я. Тимченка, безпосередньо на фронтах російської армії було українізовано набагато менше – близько 140 тисяч. Процес українізації російської армії в 1917 році виявив могутнє національне піднесення, яке було стихійним на початках, але поступово набувало організованих форм.

Усього наприкінці 1917 р. в українських корпусах, дивізіях, полках та інших частинах нараховувалося близько 1,3 млн солдатів і офіцерів. На жаль, всіх їх повноцінно залучити на бік УНР так і не вдалося. У зв'язку з цим М. Грушевський писав: «З другою половиною грудня 1917 р. становище України стало ще більш грізним. Большевицька агітація не проходила без сліду. У війську пішов новий розклад. Відділи, що стояли на фронті і в тилу, розграбовували і розкрадали військово майно, решту кидали на погибель і розходилися самочинно додому...».

Політики Центральної Ради недооцінювали значення війська в революційній боротьбі й взагалі не уважно ставилися до патріотично налаштованих військових. Великою помилкою керівництва УЦР, яка мала трагічні наслідки і призвела до окупації території УНР, було те, що воно, зокрема М. Грушевський і В. Винниченко, недооцінювало роль збройних сил у державотворчому процесі.

Одним із перших хибних кроків у військовому будівництві став Закон «Про утворення Українського Народного Війська» від 3 січня 1918 р. Згідно з ним, затверджено територіальний міліцейський принцип комплектування війська знизу: добровольці за плату вступали в армію на місцях, із них формували сотні, курені, полки, причому служба не була обов'язковою, а мобілізація оголошувалася лише на випадок війни. Закон передбачав створення трьох корпусів: Київського, Харківського та Одеського.

Наступним хибним кроком на шляху військового будівництва став наказ про правове регулювання внутрішнього життя війська від 10 лютого, яким було проголошено рівність у правах усіх військовослужбовців і скасовано ранги – військові звання і відзнаки. Затверджувалася виборність старшин на посади командирів, сотень і куренів. Дисциплінарні повноваження від командирів передавалися відповідним радам.

Ретроспективний аналіз військового будівництва та ходу війни, безперечно, виявив певні недоліки й помилки, які зумовили або спричиняли невдачі та в остаточному результаті поразку визвольних змагань. Проте, нехай із деяким запізненням, нерішучістю проводу внаслідок низки об'єктивних і суб'єктивних причин, зусиллями урядів, сотень і тисяч досвідчених і відданих українській справі військовиків таки будувалися нова армія, нові збройні сили республіки на нових концептуальних засадах і принципах, які частково враховували соціально-політичні, економічні та морально-психологічні фактори, мету збройної боротьби.

Перша українсько-більшовицька війна (грудень 1917 – березень 1918 рр.) переконливо засвідчила, що марно покладати оборону завоювань Української революції на стихійно утворені чи українізовані військові частини, в яких внаслідок хибних концепцій з військового будівництва панувала виборність командирів і була відсутньою елементарна субординація та дисципліна. Поразки у протибільшовицькій війні змусили керівництво УНР радикально переглянути концепції та правові основи розбудови власних збройних сил.

Список основних джерел та літератури:

1. Голубко В. Армія Української Народної Республіки, 1917–1918: Утворення та боротьба за державу / В. Голубко. – Львів, 1997.
2. Ткачук П. Сухопутні війська України доби революції 1917–1921 рр. / П. Ткачук. – Львів : ЛІСВ, 2009.